

Kulturhistorisk vandring i Askov

Askov bys historie som bondeby har i det store og hele – ind til højskolen dukker op – lignet den gennemsnitlige danske landsbys.

Højskolens dominans med opkøb af adskillige bygninger og jord satte sit præg på egnen. Men også de ansattes holdning til mange strømninger i tidligere tid har præget byens senere udvikling.

Specielt på skoleområdet har ønsket om en ikke – kommunal organiseret undervisning været stærk.

Friskoletanken har været den bærende, selv om også en række små sogneskoler har været søgt.

I 1955 indviedes den nuværende folkeskole i Askov som følge af, at Undervisningsministeriet havde anmodet Malt Sogneråd om at bringe kommunens skolevæsen i overensstemmelse med folkeskoleloven fra 1937. På Skibelundvej fungerede den gamle friskole som forskole indtil 1969, da alle årgange samledes på fællesskolen (ud- og ombygget i flere etaper siden opførelsen)

For voksne kan folkeoplysende dannelser / uddannelser som væveskole, sløjdskole, husflidsskole og andre videregående realkompetencegivende uddannelser i højskoleregi nævnes.

Spørger man en tilfældig dansker, hvor Vejen Kommune ligger, kan det undertiden være vanskeligt at få et præcist svar.

Men bringes Rødding Højskole og særligt Askov Højskole på bane, er mange i den ældre generation ikke i tvivl om, hvor Askov er beliggende. Begge højskoler ligger nu i Vejen Kommune.

Med den hensigt at forsøge at genopdage tidligere tiders strømninger og de spor, der er afsat, er dette forslag til en kulturhistorisk vandring udarbejdet.

Det er håbet, at en vandring som denne kan bringe tankerne tilbage og give indtryk af, hvor meget personligheder tilknyttet eller bosat på dette sted, har betydet for denne plet på danmarkskortet.

Blandt kendte politikere, forfattere og filosoffer kan nævnes H.P. Hansen, Julius Bomholt, Viggo Kampmann, Berthel Dalgaard, Knud Kristensen, Thorkild Kristensen, Jacob Knudsen, Jens Kruuse, Ole Wivel, Tage Skou-Hansen, Jeppe Aakjær, Martin Andersen Nexø, K.E.Løgstrup m.fl.

Men også at give oplevelsen af, at selv om tidligere tiders storhed hører historien til, så er nutiden stadig præget af de kvinder og mænd, der dengang brændte for de ideer, der gav deres liv mening.

Og det kan forhåbentlig give inspiration til os i dag, så historien er med til at give vort liv mening i det engagement som er vores.

VEJENVEJ 43 Askov Sløjdskole – Sløjdscenen



Et af Askovs kendte uddannelsessteder gennem 100 år var Askov Sløjdskole, der blev grundlagt i 1886. Uddannelse af sløjdlærere i Askov foregik indtil 1974, hvor skolen flyttes til Esbjerg.

Udgangspunktet for dens oprettelse var et udviklet pædagogisk – metodisk skolesløjdsystem med det hovedformål at ” danne gode mennesker ” gennem systematisk tilrettelagt håndværksarbejde (sløjd). Skolens oprindelige navn var ” Askov sløjd- og husflidsskole.(Askov – Nääs Sløjd)

Pionererne for Askov-Sløjden – i modsætning til Dansk Skolesløjd – var Søren Melgaard.

En af Søren Melgaards kursuslærere var Anders Lervad, som senere startede den omfattende Lervad – virksomhed i Askov.

Bygningerne har i tidens løb undergået forvandling med nedrivninger, om- og tilbygninger og er nu i privateje. Nuværende bygninger er indrettet med lejligheder.

Sløjdscenen (en amatørscene) har fået lov til at indrette sig i tidligere gymnastiksal.

Find uddybende oplysninger og litteraturhenvisninger

på Askov Højskoles hjemmeside

www.askov-hojkskole.dk

VEJENVEJ 41, ”Blåhatten”



Huset er opført i 1884 af forfatteren og højskolelæreren Jakob Knudsens svigerfar, prokurator Plockross som foræring til datteren og hævdedes at have kostet den fabelagtige sum af 15.000 kr. (til sammenligning blev Molbechshus solgt for 4000 i 1885). Huset anes på et ældre foto af Sløjds skolen i 1880'erne og ses at have haft skifertag, som var et af tidens foretrukne tagmaterialer, så forklaringen på husets navn har næppe noget at gøre med taget. Med rødstensmurværk, skiferdækket udhængstag og traditionelle udformninger af vinduer og døre har huset fremtrådt omtrent som Feilbergs Hus tidligere gjorde det.

Den oprindelige kvisttype blev relativt tidligt afløst af en taskekvist, og huset har senere fået nyt tag af røde betontagsten, lige som de fleste vinduer og døre er udskiftede.

Blandt beboerne kan nævnes Jacob Knudsen, der var højskolelærer 1881 - 1890

VEJENVEJ 7 - Husflidsskolen ved asken



Anders Lervad opførte i 1895 husflidsskolen, da Husflidsselskabet efter Søren Melgaards død, forlangte at husflidskurser og sløjdhøjskolens kurser ikke måtte afholdes samme sted. De næste 27 år afholdtes kurser fortrinsvis for lærere i snedkeri, træskæring, kurvemageri og bogbinding. Desuden fremstillede Anders Lervad væve og høvlbænke til brug på sløjds skolen og Jenny la Cours Væveskole.

Husflidsskolen ophørte ved Else Marie Lervads død i 1922, men værkstedsvirksomheden fortsatte og blev i 1925 overtaget af Harald Lervad. Derved var grunden lagt til den familievirksomhed, der eksisterer i dag, men nu placeret sydøst for Askov.

Asken, der vokser ved huset, er plantet engang af Anneken (fornavnet), hvorfor huset bærer navnet ” Annekens Hus ”

Maltvej 4, Askov Boghandel



I 1873 grundlagde den tidligere højskoleelev Jens Peter Jacobsen Askov Boghandel. Oprindeligt startede den som et almindeligt udsalgssted i Damgården. Efter Jens Peter Jacobsens død i 1875 fulgte en periode med stor udskiftning af indehavere, indtil en markant boghandler Jens Arnum kom til i 1890. I de 28 år Jens Arnum drev boghandelen, blev forlagsvirksomheden startet og bygningen udvidet mod vest samt med en høj tilbygning mod vejen.

Efter nogle år med udskiftning af forskellige bestyrere overtog Niels Pedersen Askov Boghandel i 1939. I Niels Pedersens tid voksede boghandelen til en af Danmarks største og mest velassorterede med etablering af en bogklubvirksomhed og postordrefirma, der dækkede hele Skandinavien.

Niels Pedersen var kendt som Danmarks førende ekspert i svensk og norsk litteratur ud over at være en stor fortæller og eminent højt oplæser.

I 1959 overtog Knud Mogensen, der havde været ansat hos Niels Pedersen, boghandelen indtil 1989. Boghandelen er nu nedlagt.

Maltvej 14, ” Molbechshus ”



Huset er opført i 1880 af højskolens gartner Ole Jensen, der i 1885 solgte det til den nygifte højskolelærer Holger Begtrup. Begtrups flyttede senere hen i Blåhatten og solgte derfor huset i 1892 til Mathilde Molbech, der var enke efter digteren Chr. K.F. Molbech. Frem til højskolens store byggeri i 1950'erne var en del af eleverne indkvarterede hos lærerne eller privat, og i årene 1891 – 92 og 1892 – 93 boede elev og senere forfatteren Martin Andersen Nexø i sine to vintre på Askov hos enkefru Molbech. Martin Andersen Nexø fik som ung i 1894 et alvorligt feberanfald, hvor han længe svævede mellem liv og død. Han kom i pleje hos fru Molbech og under rekonvalescensen skriver han sin første vellykkede fortælling, ” Lotterisvensken ”.

Efter hendes død i 1909 blev huset erhvervet af forfatteren og kritikeren Jørgen Bukdahls forældre, Else Marie og P.K. Pedersen, som dog udlejede huset til bl.a. højskolelæreren Jens Rosenkjær, indtil de flyttede ind i 1913. Huset hed oprindeligt Spurvely og fik først navnet Molbechshus af Bukdahls far.

Maltvej 7, Nutzhorns Hus



Beboelseshuset er opført i 1866 af højskolelæreren Heinrich Nutzhorn (komponist og skaberen af højskolesangbogen) og hed da Elmely. I 1949 købte væversken Paula Trock ejendommen og lod arkitekten Tyge Arnfred forestå ombygning og udvidelse af beboelseshuset samt opførelse af de to nærmeste længer i det nu U-formede bygningsanlæg til vævelokaler. Efter højskolens erhvervelse blev den tredje værkstedsbygning opført i slutningen af 1970'erne med samme arkitekt. Huset som tidligere bar navnet ”Spindegården” er frasolgt højskolen.

Møllevej 2, ” Feilbergs Hus ”



Huset er opført af den tømreruddannede Jørgen Rasmussen Kirkebjerg, der var elev på højskolen 1883-84 og blev i Askov, hvor han ud over det aktuelle hus opførte Møllevej 1, inden han i 1895 købte Sløjds-kolen og begyndte en sløjds-kole for drenge i overgangs-årene – og i 1908 byggede Toften nord for den nuværende brugs.

Feilbergs Hus er opkaldt efter præsten og folkemindeforskeren, professor H. F. Feilberg, der købte huset i 1891 efter at have afsluttet sin præstegerning. Feilberg færdiggjorde i Askov ”Ordbog over den jyske Almues Sprog”.

Huset fremtrådte oprindeligt i røde sten og med skiferdækket udhængstag.

Blandt beboerne kan nævnes Bertel Haarder, der var højskolelærer i Askov 1968 – 73.

Møllevej 15



Det sorte, toetages træhus er opført af væversken Poula Trock i 1929 efter tegning af arkitekt Knud Barfoed, hvis kone var født Trock. Huset blev anvendt som værksted for Poula Trocks uddannelse af vævelærerinder indtil 1934, hvor denne uddannelse flyttede til Sønderborg. Herefter blev huset ramme omkring Charlotte Ruds håndarbejds læreruddannelse frem til 1950, hvor Charlotte og Bo Rud blev forstanderpar på Kerteminde Husflidshøjskole, og håndarbejds læreruddannelsen flyttede med. Senere er bygningen blevet anvendt af højskolen og solgt sammen med Askovhus.

Huset har herefter fået en rødmalet afløser for halvtagsbygningen ved sydgavlen og har desuden fået nyt tag med hvide vindskeder.

Møllevej 17, ” Askovhus ”



Askovhus er opført i 1880 af højskolelæreren og opfinderen Poul la Cour, som indtil da havde boet til leje i Fredevang. Det pudsede hus var oprindelig hvidkalket og havde stråtag. I havesiden vekslede parvist anbragte tofagsvinduer med trefagsvinduer – hvilket fik husets til at se ud, som om det var forlænget mod vest. Gårdsiden er senere ændret, og vindfang tilføjet, lige som huset er blevet rødmalet og har fået andet tag. Efter i en årrække at have fungeret som højskolelærerbolig er Askovhus blevet solgt.

Møllevej 21, ” Forsøgsmøllen ”



Den store forsøgsmølle til brug for højskolelæreren og opfinderen Poul la Cours forsøgsvirksomhed blev opført i 1897 for en statslig bevilling og afløste den første forsøgsmølle fra 1891, hvis mølle herefter leverede vand til Askov by, indtil den havarede i en julestorm i 1902. Den store mølle er tegnet af arkitekten, P.V. Jensen-Klint. I 1929 brændte selve møllen og blev afløst af en ”vindmotor” på et gittertårn. I 1935 afhændede Staten Forsøgsmøllen til højskolen, som herefter stod for elproduktionen, indtil den ophørte i 1958. Vindmotoren blev taget ned i 1968 på grund af korrosion. Højskolen solgte i 2000 Forsøgsmøllen, som med hjælp fra den danske vindmølleindustri blev erhvervet af Poul la Cour Fonden, der har etableret et museum på stedet i samarbejde med støtteforeningen Poul la Cour Museets Venner.

Bygningerne på gårdspladsens sydside er yngre end Forsøgsmøllen.

Forsøgsmøllen er centrum i et kulturmiljø, hvor grunden til Danmarks førende position på det internationale vindmølleområde blev lagt.

Melvangvej 1, ” Møllehuset ”



Møllehuset er opført i 1914 af J.Th. Arnfred, kursusleder på forsøgsmøllen og højskolelærer på Askov Højskole fra 1910, forstander fra 1928 til 1953. Huset er tegnet af arkitekt Jep Fink.

Huset fremstår nu skuret over kampestensoklen og afsluttes under taget af murede gesimser. De oprindelige røde falstagsten er afløst af sorte, glaserede. På begge sider af langsidernes gavlkviste er der oprindelige tagkviste. Huset har med enkelte undtagelser bevaret sine oprindelige yderdøre og vinduer. Til det oprindelige udhus er der senere føjet en mur med portåbning samt en garage, der harmonerer fint med de oprindelige bygninger, og sammen med dem udgør et helt bygningsanlæg.

Blandt beboerne kan nævnes Tage Skou – Hansen, der var højskolelærer 1958 – 67

Melvangvej 7, ” Bjerget ”



Vest for Møllehuset, som J.Th. Arnfred byggede i 1914, lå møllebygger Christensens savmølle.. Møllebyggerens ejendom blev i 1919 erhvervet af Arnfred, som indrettede savmøllen til hønsehus og den ene ende af underetagen i lagerbygningen ved siden af til bolig for familiens altmuligmand og et par loftværelser til sine fire drenge. Arnfred var kursusleder på Forsøgsmøllen.

Efter at Arnfred var blevet forstander på højskolen, blev den tidligere lagerbygning i 1930 erhvervet af forfatteren og kritikeren Jørgen Bukdahl, der ombyggede huset og udvidede det med en halvtagsbygning med gavlkvist. Bukdahl døbte stedet Bjerget og residerede her til sin død i 1982.

I 1990 undergik huset en tiltrængt istandsættelse og restaurering. Huset fremtræder nu som da Bukdahl havde færdiggjort udvidelsen efter erhvervelsen i 1930.

Dammen i Askov



Gadekæret i Askov har i tidens løb været det naturlige udendørs midtpunkt, hvor borgerne kunne mødes.

Gadekæret var stedet, hvor livet udspillede og hvor fornøjelse og rekreation gav anledning også til dialog.

I nutiden bruges det som ramme for forskellige arrangementer f.eks. Skt. Hans afteners taler.

Gadekæret blev i oktober 2001 benævnt ” Ikeda Dam ” af Askov Bylaug som en imødekommende gestus til samarbejdet mellem Askov Højskole og SGI (SGI -Soka Gakkai International, SGI's nuværende præsident hedder Daisaku Ikeda).

Askov Kirke.



Askov Kirke, hvis arkitekt var Rolf Schrøder blev indviet i 1900 som valgmenighedskirke. (Grundtvigsk valgmenighed)

I 1972 blev distriktskirke i Malt sogn. I 1986 blev Askov udskilt fra Malt som selvstændigt sogn.

Det var i al væsentlighed højskolens folk, der stod bag, dog var den drivende kraft i arbejdet med at få opført en kirke var Poul la Cour, hvis portræt er ophængt i kirken.

Uddybende oplysninger i særskilt pjece.

Askov Kirkegård.



Et besøg på kirkegården hensætter én i historisk andægtighed. På kirkegården er begravet en række af datidens betydende mænd og kvinder ,præster, forstandere og deres ægtefæller - og sten og mindesmærker med inskriptioner er heldigvis bevarede.

Uddybende oplysninger i særskilt pjece.

